РОЗВИТОК РІДНОМОВНОЇ І БАГАТОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Досвід відзначення Міжнародного дня рідної мови під егідою Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» НАПН України

<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-3-3>

БОВК Мирослава Петрівна

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

Кирил Васильович КОТУН

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, докторант Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність збалансованого розвитку багатомовної і рідномовної освіти з метою збереження і примноження мовного розмаїття, аксіокультурного розвитку кожної особистості, яка повинна мати чітку національно свідому і полікультурно толерантну світоглядну позицію. Узагальнено законодавчо-нормативні засади розвитку рідномовної освіти України з урахуванням документів ЮНЕСКО та України. Висвітлено досвід проведення за ініціативи Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» Національної академії педагогічних наук України, Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України щорічного вебінару «Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку» до Міжнародного дня рідної мови ЮНЕСКО 21 лютого. Узагальнено місію Кафедри ЮНЕСКО в об'єднанні громадськості, освітян, науковців у напрямі забезпечення збалансованого розвитку багатомовної і рідномовної освіти в Україні. Визначено перспективи утвердження рідномовної освіти в Україні на законодавчо-регуляторному і організаційно-педагогічному рівнях.

Окреслені перспективи розвитку рідномовної і багатомовної освіти створюють підвалини для утвердження принципів гуманізму, культуроцентризму, полікультурності, поваги до «спадщинних» мов, які функціонують у суспільстві, а отже — до етнічного різноманіття, мовної диференціації.

Ключові слова: рідномовна освіта; багатомовна освіта; Кафедра ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»; культуровідповідність; мовне розмаїття; освіта упродовж життя.

В епоху глобалізаційних змін більшість країн знаходиться на різних етапах утвердження культуровідповідності і полікультурності, що передбачає реалізацію ідей гуманізації, національної ідентичності, взаєморозуміння і толерантного ставлення до різних культур, релігій, мов, культурної спадщини. Означені ідеї становлять підґрунтя збереження миру у світовому контексті, водночас

посилення агресивності у зв'язку з несприйняттям культур інших етносів, оцінювання мов багатьох народів як меншовартісних, дискретність розуміння унікальності культурного розмаїття з боку багатьох держав призводить до нівелювання ціннісної парадигми поступу сучасного поліетнічного соціуму. Саме тому актуалізуються проблеми збалансованості розвитку багатомовної і

рідномовної освіти як вагомих чинників збереження різноманіття культур, формування поваги до історії, культурного спадку, релігії держав, етносів, народів.

Водночас якщо в останні десятиліття спостерігається позитивна тенденція розвитку багатомовної освіти у контексті формування генерації фахівців, наділених здатністю до багатомовної професійної комунікації, то рідномовна освіта часто розглядається з позиції обмеженості ресурсів для професійного зростання, особистісного розвитку, самореалізації. Натомість подібні деформаційні прояви знецінюють сакральність рідного слова, спотворюють національну модель світосприйняття, не сприяють прогресивним державотворчим процесам. Важливо зберегти збалансованість розвитку багатомовної і рідномовної освіти з метою збереження і примноження мовного розмаїття, аксіокультурного розвитку кожної особистості, що повинна мати чітку національно свідому і полікультурно толерантну світоглядну позицію.

З-поміж вагомих ресурсів, які розкривають тенденції багатомовної освіти у світі, наявні праці українських і зарубіжних учених, у яких представлено теоретичні і практичні проблеми мовного розмаїття в сучасному соціумі (О. Матвієнко, О. Першукова, Г. Почепцов, Б. Бусх (B. Busch), Дж. Бол (Дж. Бол), І. Кlukanов (І. Кlukanов) та ін.). Теоретичні і практичні проблеми рідномовної освіти в Україні висвітлені у працях Л. Мацько, Л. Паламар, М. Пентиліук, О. Семеног, В. Сидоренко та ін. Водночас у сучасному українському суспільстві набуває актуальності проблема утвердження принципів культуровідповідності, поваги до рідного слова, знаходження механізмів збалансованого розвитку багатомовної і рідномовної освіти.

Вагоме значення у розвитку рідномовної і багатомовної освіти у світі має діяльність ЮНЕСКО та інших організацій. Так, упродовж XX ст. діяльність ООН, ЮНЕСКО була спрямована на законодавчо-нормативне врегулювання розвитку рідномовної і багатомовної освіти в багатьох країнах. Зокрема з 1945 р. освіта набула статусу вагомого чинника збереження культурної ідентичності, суспільного поступу й особистісного розвитку зокрема. Про утвердження антидискримінаційних засад мовної політики в світовому контексті свідчать положення Статуту ООН від 16 листопада 1945 р. (Статут ООН, 1945). З цього часу пріоритети багатомовності і рідномовності у світі завдяки зусиллям цих глобальних організацій реалізуються у мовній політиці багатьох

держав у напрямі дотримання права кожної людини на багатомовну освіту з обов'язковим вивченням рідної мови на основі принципу рівності усіх мов. У «Загальній Декларації прав людини», затвердженій на Генеральній Асамблеї ООН 1948 р., зафіксовано, що «кожна людина повинна мати права і свободи, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань» (ООН, 1948). Згідно з цим документом визнавалось першочерговим з дитинства вивчати рідну мову та послідовно залучатися до вивчення інших мов, що є офіційними мовами певних країн. Йшлося про заснування політики багатомовної освіти у світі.

О. Першукова ретроспективно висвітлила процес законодавчо-нормативного врегулювання багатомовної освіти у світі упродовж XX — початку XXI ст., означивши ключові події у напрямі утвердження політики багатокультурності і водночас збереження рідної мови як чинника збереження державності, культурної ідентичності, етнічної самобутності (Першукова, 2014). Вчена означила положення засадничих законодавчих ресурсів, спрямованих на реалізацію принципів полікультурності і багатомовності. З-поміж них відзначено такі:

- доповідь експертів ЮНЕСКО «Застосування місцевих мов у освіті» (1953 р.), у якій вперше використано поняття «Multilingual education»;
- «Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти» (14-15 грудня 1960 р., Генеральна Асамблея ООН, м. Париж) — національні меншини отримали можливість навчатися рідною мовою паралельно з вивченням мови країни;
- Європейська Культурна Конвенція (1954 р.) — Рада Європи визнала пріоритетним напрямом розвиток міжнародної комунікації на основі вивчення європейських мов;
- проведення Радою Європи Міжурядової конференції з питань навчання мов і мовної політики (1982 р.), згідно з рекомендаціями якої визначено пріоритетами полікультурність та підтримку багатомовності;
- реалізація положень Всесвітньої Декларації про освіту для всіх (1990 р.) щодо нівелювання расових, мовних, етнічних і політичних розбіжностей;
- затвердження Декларації про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин ООН (1992 р.);
- початок ратифікації Європейської хартії регіональних мов та мов національних меншин (1992 р.), у якій визначається сутність регіональ-

них мов, мов національних меншин, визнається культурне і мовне різноманіття, обстоюється необхідність двомовного навчання;

- документ «Про покращення і диверсифікацію навчання мов у освітніх системах країн Європейського Союзу» та доповідь Європейської Комісії від 1995 р. відомою під назвою «Біла книга...» (1995 р.), що врегульовували політику багатомовності і мовного різноманіття в контексті застосування концепції безперервної освіти впродовж життя — вперше для усіх членів європейської спільноти було встановлено вимогу компетентності у знанні трьох мов — рідної і двох іноземних;

- Резолюція 12 Генеральної Конференції ЮНЕСКО (1999 р.), у якій було уточнено поняття «багатомовна освіта» — «застосування в освітньому процесі трьох і більше мов, а саме рідної, регіональної чи національної, міжнародної мови»;

- Декларація ЮНЕСКО про культурне різноманіття (2001 р.), у якій було обґрунтовано нагальне завдання — збереження мовного спадку людства завдяки вивченню кількох мов за умови здобуття початкової освіти рідною мовою (ЮНЕСКО, 2001);

- у документі ЮНЕСКО «Освіта у багатомовному світі» (2002 р.) окреслено принципи багатомовної і рідномовної освіти: навчання рідною мовою — один із засобів підвищення якості освіти; двомовне (багатомовне) навчання на усіх освітніх ланках сприяє забезпеченню соціальної рівності; мова — найважливіший компонент міжкультурної освіти (Міжнародний рік мов, 2007).

Ключовою подією, що акцентувала увагу на проблемах рідномовної і багатомовної освіти, стало проголошення на Генеральній конференції ЮНЕСКО в 1999 р. Міжнародного дня рідної мови 21 лютого. Цим заходом визнано важливість збереження культурного та лінгвістичного розмаїття у контексті сталого розвитку, тому організація спрямовує діяльність на збереження культурних і лінгвістичних відмінностей, які сприяють утвердженню толерантності і поваги до інших мов. Зі зникненням все більшої кількості мов лінгвістичне розмаїття знаходиться під посиленою загрозою. Майже 40 % населення світу не має можливості здобувати освіту зрозумілою для них мовою. Важливим пріоритетом ЮНЕСКО є визнання мовної освіти основоположним чинником, що забезпечує умови для якісної освіти, продовжувати навчання упродовж усього життя і мати широкий доступ до інформації. Це стає можливим завдяки політиці мовної освіти, відповідно до якої заохочується використання принаймні трьох

мов, одна з яких є рідною або першою (стандарт, викладений ЮНЕСКО в установчому документі «Освіта в багатомовному світі»). Крім того, мовна освіта може розглядатися як засіб, що гарантує кожній людині брати участь у житті суспільства як громадянам світу, сприяючи прогресу як на місцевому, так і на глобальному рівнях (Вовк & Котун, 2020).

Виявлена проблема особливо актуалізується у контексті нівелювання рідномовної складової в умовах сучасних українських реалій. Не заглиблюючись в історичну ретроспективу реалізації мовної політики на всіх етапах історичного розвитку України, констатуємо сучасні проблеми рідномовної освіти у період активного державотворення (1991-2019 рр.) За цей період функціонування державної мови в незалежній Україні врегульовувалося ст. 10 Конституції України, Законом України «Про мови у УРСР» (1989 р.), «Рішенням Конституційного суду України щодо застосування державної мови органами державної влади, місцевого самоврядування та використання її в навчальному процесі в навчальних закладах України від 14 грудня 1999 р. У лютому 2012 р. Верховною Радою був прийнятий Закон України «Про засади державної мовної політики» (№ 5029-VI), який надавав суттєвих прав щодо використання регіональних мов, якщо кількість носіїв цих мов не менше 10 %, зокрема щодо обов'язкового її використання для місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, установ, організацій, підприємств, посадових і службових осіб тощо. Цей документ набув чинності з серпня 2012 р. У лютому 2014 р. Верховна Рада скасувала цей закон.

У квітні 2019 р. Верховною Радою України прийнято Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (набув чинності після підписання Президентом України 15 травня 2019 р.) Основна ідея законопроекту — захистити права українських громадян на отримання інформації та послуг державною мовою, наповнити державний статус української мови реальним змістом та підтримати українську мову як один з найважливіших чинників української ідентичності, національної безпеки та державної єдності.

Саме з позиції реалізації основних стратегій політики багатомовної освіти і водночас втілення провідних положень рідномовної освіти у контексті затвердження нового закону про врегулю-

вання статусу української мови в Україні важливо знайти механізми збалансованості в суспільстві між двома означеними процесами.

З метою забезпечення окресленого пріоритету розвитку багатомовної і рідномовної освіти в Україні Кафедра ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» Національної академії педагогічних наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України ініціювали проведення щорічних вебінарів «Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку».

Вперше Кафедра долучилася до святкування Міжнародного дня рідної мови у 2017 р. Відзначення Міжнародного дня рідної мови 21 лютого 2017 р. було присвячено темі «*На шляху до сталого майбутнього за допомогою багатомовної освіти*». Тема Дня відповідала проблематиці Всесвітньої доповіді ЮНЕСКО з моніторингу освіти 2016 р. — «Освіта в інтересах людей і планети: побудова сталого майбутнього для всіх». Метою досягнення сталого розвитку усіх є доступ до навчання як рідною мовою, так й іншими мовами.

Саме через оволодіння першою або рідною мовою здобуваються основні навички читання, письма і рахунку. Місцеві мови, особливо мови меншин та корінних народів, є носіями культур, цінностей і традиційних знань. Саме тому вони відіграють важливу роль у забезпеченні сталого майбутнього. Участь у вебінарі взяли: науково-дослідна лабораторія академічної культури дослідника Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Київський про-

фесійно-педагогічний коледж імені Антона Макаренка та ін. Упродовж вебінару було проаналізовано сучасні тенденції розвитку багатомовної і рідномовної освіти в Україні і світі; особливості розвитку мовнокомунікативної компетентності викладачів, молодих науковців, студентів (Вовк & Котун, 2020).

22 лютого 2018 р. відбувся другий вебінар «*Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку суспільства*». Ініціатором заходу виступила Кафедра ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» НАПН України у співпраці з Всеукраїнським товариством «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Захід було присвячено Міжнародному дню рідної мови ЮНЕСКО 21 лютого 2018 р. Тема дня — «Збереження лінгвістичного розмаїття і популяризація мультлінгвізму з метою реалізації цілей сталого розвитку». Конкретні цілі: забезпечення якісної освіти і навчання упродовж життя на основі Рамкової програми «Освіта—2030»; забезпечення лідерських позицій у сфері освіти на глобальному і регіональному рівнях; утвердження системи освіти у всьому світі і визначення шляхів вирішення глобальних проблем сучасності через освіту; спільна діяльність з керівництвами різних країн щодо підвищення ефективності систем освіти шляхом вживання політичних заходів у напрямі аналізу, моніторингу реалізації Рамкової програми

дій у сфері освіти до 2030 року; здійснення реформаційних змін, підкріплених партнерськими зв'язками (Вовк & Котун, 2020).

14 лютого 2019 р. відбувся вебінар у співпраці з Всеукраїнським товариством «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Конгресом української інтелігенції, науково-дослідною лабораторією грінченкознавства Київського університету імені Бориса Грінченка, науково-дослідною лабораторією академічної культури дослідника Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Оскільки у 2016 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію щодо проголошення 2019 р. Міжнародним роком мов корінних народів (International Year of Indigenous Languages), відповідно тема Міжнародного дня рідної мови 2019 р. — *«Мови корінних народів важливі для сталого розвитку, забезпечення миру і примирення» / «Indigenous languages matter for development, peace building and reconciliation»*.

Під час дискусійної платформи обговорювалися проблеми сучасної освіти з таких напрямів: мовна ідентичність у третьому тисячолітті, пріоритети рідномовної і багатомовної освіти в Україні і світі; трансформація концепції «грамотності» у сучасному соціокультурному контексті; центри мов і культур в Україні: європейський досвід багатомовної освіти та перспективи для української школи; популяризація мультимедіальності серед викладачів закладів вищої освіти кроскультурна складова професійного розвитку вчителя; створення мовнокультурного середовища в освітніх закладах України тощо.

Кафедра ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» НАПН України представила захід на офіційному веб-сайті Міжнародного року мов корінних народів, спеціально створений ООН та ЮНЕСКО міжнародній онлайн платформі. У кінці 2019 р. на Генеральній Асамблеї ООН виголошено Спеціальним Доповідачем з прав корінних народів звітну доповідь щодо участі різних

країн світу у проведенні масових заходів до Міжнародного року мов корінних народів 2019 та висвітлення їх на веб-платформі (Вовк & Котун, 2020).

17 лютого 2020 р. у гімназії-інтернаті № 13 м. Києва вчетверте поспіль відбувся вебінар «Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку суспільства». Співорганізаторами заходу виступив Ресурсний центр професійного розвитку вчителя української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Тема Міжнародного дня рідної мови у 2020 р. — *«Мови без кордонів» / «Languages without borders»*.

Провідна мета дня — визнання і повага до мовного та культурного різномайття задля сприяння єдності, згуртованості і сталого розвитку суспільства. Вебінар організовано у формі п'яти локацій: ГраВікКон «Мова — код нації»; дискусійна платформа «Нова доба нового прагне слова: учні — вчителі — науковці»; музична вітальня «Мелодика української пісні»; АРТ-простір #Chitachi: «Знищимо суржик — збережемо рідну мову»; PRESENT-подіум: «Коріння рідного слова в сучасному вимірі».

18 лютого 2021 р. проведено щорічний вебінар до Міжнародного дня рідної мови ЮНЕСКО. Співорганізаторами вебінару стали Інститут літератури імені Тараса Шевченка НАН України, Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Сумський державний педагогічний

університет імені А.С. Макаренка, Київський професійно-педагогічний коледж імені Антона Макаренка, гімназія-інтернат № 13 м. Києва. Тема Міжнародного дня рідної мови 2021 р. — *«Сприяння розвитку багатомовності для включення в освіту та суспільство»*, адже ЮНЕСКО визнає, що мови і багатомовність сприяють адаптації особистості в освітньому середовищі. Цілі сталого розвитку мають зосереджуватися на тому, щоб всі етноси розвивалися в освітньому, культурному і соціальному контексті. ЮНЕСКО вважає, що освіта, яка ґрунтується на рідній мові, повинна починатися з ранніх років, оскільки рідномовна освіта у ранньому віці є основою навчання. Учасники вебінару (більше 60 осіб): громадські діячі, науковці, викладачі, студенти, магістранти, аспіранти, викладачі університетів, учителі загальноосвітніх і дошкільних закладів, тренери.

Модерування вебінару здійснила доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України *Лариса Борисівна Лук'янова*.

Під час дискусійної платформи відомі вчені, науковці розкрили сучасні пріоритети розвитку рідномовної освіти на засадах національних цінностей, що знайшло вирішення в обговоренні таких проблем:

- мова — явище космічне (*Мовчан Павло Миколайович* — голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка);

- місія української мови в європейському багатомовному просторі (*Філіпчук Георгій Георгійович* — доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, почесний доктор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, заступник голови Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка);

- А. Кримський, орієнталіст, політолог і український мовознавець-патріот (до 150 років від дня народження) (*Гальченко Сергій Анастасійович* — кандидат філологічних наук, заступник директора Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України, лауреат Державної Премії в галузі освіти 2017 р.);

- можливості використання творів української літератури на уроках української мови (*Ющук Іван Пилипович* — професор, завідувач кафедри слов'янської філології і загального мовознавства Київського міжнародного університету, заслужений діяч науки і техніки України, відмінник освіти України, член Національної спілки письменників України, член Центрального правління та Головної ради Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка).

Науковці, викладачі, педагоги-практики представили цінні досягнення освітньої практики з розвитку рідномовного навчання у закладах освіти різного типу:

- мовне родинознавство (виховний потенціал лінгвокультури рідного краю) (*Семенов Олена Миколаївна* — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка);

- віртуальна екскурсія мультимедійним словником (*Надугутенко Маргарита Володимирівна* — кандидат філологічних наук, науковий співробітник

відділу лінгвістики Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України, керівник Загальноукраїнського центру словникарства);

- розвиток професіоналізму вчителя на засадах творчо-наукової співпраці (*Ходацька Ольга Миколаївна* — методист гімназії-інтернату № 13 м. Києва, аспірант Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України);

- розвиток традицій рідномовного навчання у Київському професійно-педагогічному коледжі імені Антона Макаренка (*Броннікова Валентина Борисівна* — кандидат педагогічних наук, викладач Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист).

Аналіз законодавчо-нормативних засад врегулювання розвитку рідномовної і багатомовної освіти в Україні, представлення досвіду проведення вебінарів з проблем мовної політики в освіті, ініційованих Кафедрою ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» НАПН України за участі громадськості, освітян, науковців, уможливив визначити *перспективи утвердження рідномовної освіти в Україні* на законодавчо-регулятивному та організаційно-педагогічному рівнях.

На *законодавчо-регулятивному рівні* необхідно здійснювати послідовну екстраполяцію основних положень Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» з метою подолання суперечностей, пов'язаних з ратифікацією Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, що водночас законодавчо підтверджує можливість розвитку багатомовності з наданням пріоритетності українській мові як єдиної державної та створює підґрунтя для розвитку інших мов як «батьківських», «спадщинних». Підтримка продуктивного, прагматичного білінгвізму з метою повноцінного розвитку мов національних меншин в Україні в умовах децентралізації з урахуванням специфіки географічного розташування регіону, історії,

традицій, етнічної різноманітності, специфіки громадського руху, релігійного життя, вияв поваги до них на регіональному рівні та необхідність утвердження української мови у багатонаціональному середовищі як єдиної державної є одним із пріоритетних напрямів збалансованого розвитку рідномовної і багатомовної освіти.

На *організаційно-педагогічному рівні* розвиток рідномовної освіти має відбуватися суголосно з підтримкою багатомовної освіти, що передбачає створення освітніх організацій на рівні університетів, загальноосвітніх закладів тощо, ресурсних центрів, веб-сайтів, порталів, електронних бібліотек з проблем рідномовної і багатомовної освіти. Доцільним є збереження української мови у сім'ях змішаного типу на рівні співпраці родини, релігійних чи громадських організацій, освітніх закладів. У сфері педагогічної освіти є необхідність посилення якості підготовки вчителів на основі поглибленого опанування ресурсного багатства рідної мови — насамперед державної. Важливо розвивати неформальну рідномовну освіту дітей і дорослих в умовах активізації внутрішніх міграційних процесів, на території пограниччя тощо. Є необхідність створення умов для двомовного навчання з метою утвердження прагматичного, продуктивного білінгвізму, реалізації двомовної програми часткового занурення у початковій школі, підтримка повного мовного «занурення» у середній і старшій школі; надання повноважень шкільним радам щодо посилення рідномовної складової у змісті навчання, у позашкільній роботі тощо.

Окреслені перспективи розвитку рідномовної і багатомовної освіти створює підвалини для утвердження принципів гуманізму, культуроцентризму, полікультурності, поваги до «спадщинних» мов, які функціонують у суспільстві, а отже — до етнічного різноманіття, мовної диференціації. Громадянин України, який збагачує потенціал рідномовного спілкування, опановує багатство державної мови і водночас розвиває комунікативні уміння з володіння іншими мовами світу, має стати здійсненою мрією, що реалізуватиметься у становленні культуромовної еліти нації, що є фундаментом збереження миру, толерантності, інтелігентності у діалогічній взаємодії на рівні держав, етносів, громад.

У цьому контексті відзначаємо перспективи діяльності Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» НАПН України: сприяння розвитку мови як основи національної культури й

чинника сталого розвитку суспільства через партнерську взаємодію з закладами освіти різного рівня, громадськими організаціями; утвердження пріоритету мовної освіти у контексті глобальної громадянськості; розвиток мовнокомунікативної компетентності різних категорій дорослого населення в умовах формальної і неформальної освіти шляхом доступу до нових знань, надання широких можливостей для культурного самовираження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Вовк, М., & Котун, К. (2020). Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку. *Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. *UNESCO Chair Journal «Lifelong Professional Education in the XXI Century»*, (1), 73-83. [https://doi.org/10.35387/ucj.1\(1\).2020.73-83](https://doi.org/10.35387/ucj.1(1).2020.73-83)
- Вовк, М.П. (2019). Рідномовна освіта як чинник збереження миру. In В.Г. Кремень, В.П. Коцур, Н.Г. Ничкало, & Ф. Шльосек Ф. (ред.), *Освіта для миру = Edukacja dla pokoju* (с. 486-500). Київ: Видавництво ТОВ «Юрка Любченка». <https://cutt.ly/lzp7lOF>
- Вовк, М.П., & Ходацька, О.М. (2018, 27 березня). Рідномовні обов'язки: діалогічна взаємодія науковців, освітян і громадських діячів. *Справи сімейні*, (3), 30-32. <https://cutt.ly/7zp7XKa>
- Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». (2019, 25 квітня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>
- Закон України «Про засади державної мовної політики». (2012, 3 липня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5029-17>
- Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. (n.d.). *Кафедра ЮНЕСКО Неперервна професійна освіта XXI століття*. <http://iprood.com.ua/unesco/>
- Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. (2021, 19 лютого). *Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку суспільства — 2021*. <https://cutt.ly/9zadVVw>
- Международный год языков. (2007). *ЮНЕСКО: всесторонняя приверженность языковому разнообразию и многоязычию*. http://www.unesco.org/culture/files-languages/broch2008_ru.pdf
- ООН. (1948, 10 декабря). *Всеобщая декларация прав человека*. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml
- Сотська, Г.І. & Тринус, О.В. (упоряд.) (2017). *Рекомендації за результатами проведення науково-практичних масових заходів Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН у 2017 році* (Л.Б. Лук'янова, ред.). Київ: ТОВ «ДКС Центр». <https://lib.iitta.gov.ua/709836/>
- Першукова, О. (2014). Роль міжнародних організацій у процесі становлення та розвитку багатомовної освіти в країнах Європи. *Порівняльно-педагогічні студії*, (2-3), 65-77. <https://doi.org/10.31499/2306-5532.2-3.2014.50386>
- Статут Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури. (1945, 16 листопада). https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_014
- ЮНЕСКО. (2001, 2 ноября). *Всеобщая декларация ЮНЕСКО о культурном разнообразии*. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/cultural_diversity.shtml

DEVELOPMENT OF MOTHER LANGUAGE AND MULTILINGUAL EDUCATION IN UKRAINE

Experience of celebrating the International Mother Language Day by the UNESCO Chair on Lifelong Professional Education in the XXI Century of NAES of Ukraine

Myroslava Vovk

DSc in Pedagogy, Senior Researcher, Head of the Department for Content and Technologies of Teacher Education, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Kyryl Kotun

PhD in Pedagogy, Senior Researcher, DSc Student, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The need for balanced development of multilingual and native education in order to preserve and increase linguistic diversity, axiocultural development of each individual, which should have a clear nationally conscious and multicultural tolerant worldview, is grounded. The legislative bases of native language education development in Ukraine are generalized taking into account the UNESCO and Ukrainian documents. The experience of holding the annual webinar "Mother Language and Multilingual Education in the Context of Sustainable Development" dedicated to the International Mother Language Day (21 February) by the initiative of the UNESCO Chair on Lifelong Professional Education in the XXI Century of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, which is based at the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of NAES of Ukraine. The UNESCO Chair's mission is in uniting the public, educators and scientists to ensure the balanced development of multilingual and native education in Ukraine. Prospects for the establishment of mother language education in Ukraine at the legislative, regulatory, organizational and educational levels are identified. The outlined prospects for the development of mother language and multilingual education create the foundations for establishing the principles of humanism, cultural centrism, multiculturalism, respect for "hereditary" languages and therefore for ethnic diversity and language differentiation.*

Keywords: *mother language education; multilingual education; UNESCO Chair on Lifelong Professional Education in the XXI Century; cultural relevance; linguistic diversity; lifelong learning.*

Дата публікації: 9 березня 2021 р.